

NEDERLANDS

derde graad Se-n-Se

BRUSSEL

D/2016/13.758/018

September 2016

(vervangt leerplan D/1995/0279/013A,
D/1995/0279/064 en D/1999/0279/049D

vervangt gedeeltelijk leerplan
D/1995/0279/041A, D/1995/0279/042A,
D/1995/0279/043, D/1995/0279/070A,
D/1996/0279/022, D/1998/0279/040,
D/1999/0279/048 en D/2009/7841/080)

Inhoud

1	Inleiding en situering van het leerplan	3
1.1	Plaats in de lessentabel	3
1.2	Inleiding	3
2	Beginsituatie en instroom	4
3	Logisch studietraject	5
4	Christelijk mensbeeld	6
5	Opbouw en samenhang	7
6	Doelstellingen.....	8
6.1	Algemene doelstellingen	8
6.2	Leerplandoelstellingen	9
7	Minimale materiële vereisten	13
7.1	Algemeen.....	13
7.2	Materiële en didactische uitrusting	13
8	Pedagogisch-didactische wenken	14
8.1	'Strategisch' taalonderwijs.....	14
8.2	Taalbeleid.....	17
8.3	Differentiatie	18
8.4	Evaluatie	19

1 Inleiding en situering van het leerplan

1.1 Plaats in de lessentabel

Zie www.katholiekonderwijs.vlaanderen bij leerplannen & lessentabellen.

1.2 Inleiding

Dit leerplan Nederlands vervangt alle leerplannen Nederlands voor de Se-n-Se-klassen. We kozen ervoor om alle doelen nu in één leerplan op te nemen. Wie in meer studierichtingen van Se-n-Se lesgeeft, gaat nu met een leerplan aan de slag. Daarom is het belangrijk om de doelen te lezen vanuit de visie op de 'eigen' studierichting en vanuit het profiel van die leerlingen.

In dit leerplan Nederlands ligt het accent op de communicatieve vaardigheden. Koppel die benadering aan het studierichtingsprofiel en maak keuzes in functie van de relevantie voor je leerlingengroep. Die keuzes geven we in de doelen aan door het gebruik van 'zoals'.

2 Beginsituatie en instroom

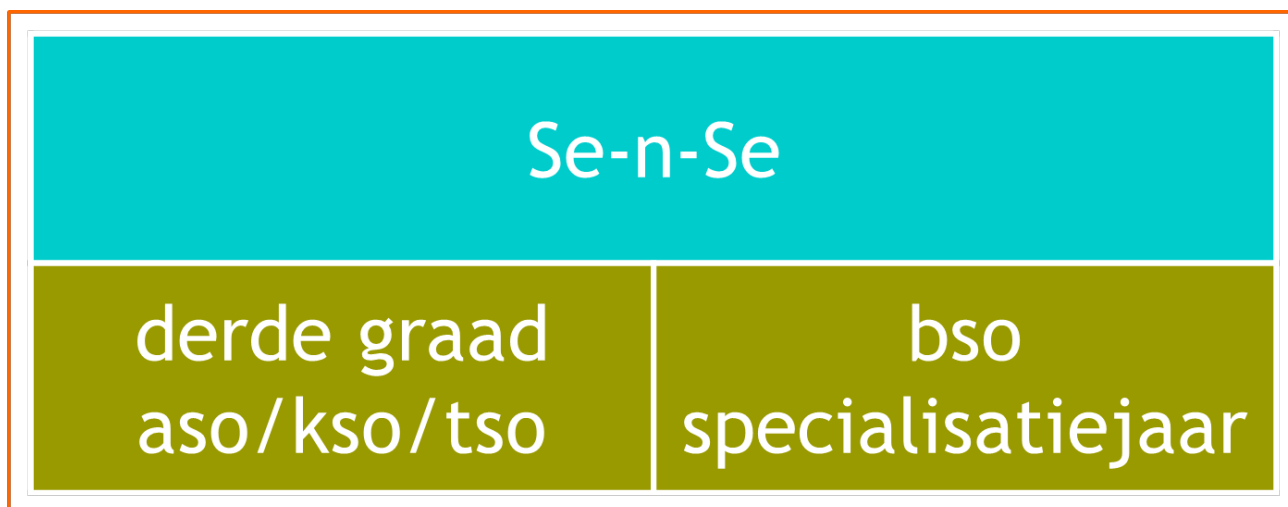
De leerlingen die toegang hebben tot een Se-n-Se-jaar hebben in de onderliggende graad het leerplan Nederlands van die derde graad gevolgd. Dat leerplan deelt de verschillende studierichtingen volgens beheersingsniveaus (3.1, 3.2, 3.3) in. In die context kunnen we stellen dat de groep eerder homogeen is wat de minimumdoelstellingen (3.1) voor taalvaardigheid betreft. Daarnaast kunnen ook leerlingen na een derde leerjaar in de derde graad bso in deze richting aansluiten. Zij werkten met het leerplan pav of Nederlands.

Die leerlingen kiezen een extra jaar in Se-n-Se met het oog op verhoogde tewerkstellingskansen. Elke studierichting legt eigen klemtonen via specifiek aangepaste leerplannen voor het fundamenteel gedeelte. In het handelsonderwijs bijvoorbeeld moeten talen voldoende aandacht krijgen. Elk 'economisch' gebeuren binnen een administratie of bedrijf heeft immers met taal te maken. Vlotte communicatieve vaardigheden, zowel in relationele als zakelijke context, liggen aan de basis van goede contacten. Een actieve samenwerking tussen de leraren Nederlands en de leraren van het fundamenteel gedeelte zal tot een verhoogde effectiviteit van dit leerplan bijdragen.

In de Se-n-Se-klassen zijn de Nederlandse lessen vooral op te vatten als daadwerkelijke taalvaardigheidstraining: ze moeten nauw aansluiten bij de inhoud van de studierichting zelf én bij de maatschappelijke bestemming waar de leerlingen zich op voorbereiden (zie onder leerplandoelstellingen). Voor die doelgroepen ligt het accent overwegend op communicatie (intern zowel als extern).

Daarnaast is er ook ruimte voor vorming en ontspanning door middel van contact met diverse cultuuruitingen en inter- en multiculturaliteit (zie leerplandoelstellingen).

3 Logisch studietraject

De leerlingen die kiezen voor een Se-n-Se-opleiding behaalden al een diploma secundair onderwijs, via een derde graad aso, kso of tso of van een specialisatiejaar bso. De voorkennis Nederlands is in de respectieve leerplannen van die vooropleiding beschreven.

4 Christelijk mensbeeld

Ons onderwijs streeft de vorming van de totale persoon na waarbij het christelijke mensbeeld centraal staat. Onderstaande waarden zijn dan ook altijd na te streven tijdens alle handelingen:

- respect voor de medemens;
- solidariteit;
- zorg voor milieu en leven;
- respectvol omgaan met eigen geloof, anders gelovigen en niet-gelovigen;
- vanuit eigen spiritualiteit omgaan met ethische problemen.

Taallessen zijn een gelegenheid bij uitstek om aan de sociorelationele ontwikkeling van de leerlingen te werken. Door een grote verscheidenheid aan opdrachten (groepsopdrachten, gesprekken ...) krijgen de leerlingen de kans om een respectvolle attitude te ontwikkelen t.o.v. medeleerlingen. Die houding verwacht je ook tijdens de stages en in de contacten met anderen.

Door je keuze van teksten (literaire fragmenten, artikels ...) en door het organiseren van intra- en extra-murosactiviteiten (toneel, film, uitwisseling, excursies ...), kun je thema's aanbrengen die een reflectie op de diepmenselijke, dus ook christelijke, waarden mogelijk maken.

5 Opbouw en samenhang

Dit leerplan bouwt naar inhoud en vorm voort op de leerplannen van vorige graden. Het is een halfopen leerplan, met ruimte voor eigen invulling, bijvoorbeeld bij de keuze van teksten. Uiteraard houdt het rekening met de beginsituatie van de leerlingen en het studierichtingsprofiel.

Er zijn algemene doelen geformuleerd en dan specifieke leerplandoelen voor de communicatieve vaardigheden. Bij die doelen zijn ondersteunende attitudes, vaardigheden, strategieën, inzichten en kennis opgenomen. Alle doelen zouden de leerlingen op het einde van Se-n-Se voor het vak Nederlands moeten beheersen, of voor de attitudes nastreven.

Dit leerplan bevat twee algemene doelen: een voor de vaardigheden en een voor attitudes. Die algemene doelen zijn geconcretiseerd in 28 leerplandoelstellingen.

2 algemene doelstellingen: vaardigheden en attitudes	
28 leerplandoelstellingen	26 doelen communicatieve vaardigheden
	2 doelen ondersteunende kennis, inzichten, strategieën

De minimale materiële vereisten geven aan wat nodig is om de leerplandoelen te kunnen realiseren.

Inspiratie bij de aanpak krijg je bij de pedagogisch-didactische wenken. Er is onder andere aandacht voor de OVUR-strategie, ook differentiatie en integratie kregen er een plaats naast tips voor evaluatie.

6 Doelstellingen

6.1 Algemene doelstellingen

In Nederlands leggen we het accent op communicatieve vaardigheden. Essentieel daarbij is het ontwikkelen van vaardigheden en attitudes nodig voor het later maatschappelijk functioneren, voor de latere beroepsuitoefening en de inhoud van de studierichting zelf. Daarvoor kunnen ondersteunende kennis, inzichten en strategieën nodig zijn.

6.1.1 *Vaardigheden verwerven als voorbereiding op het takenpakket op de werkvloer of op vervolgstudies*

AD 1 De leerling ontwikkelt vaardigheden i.f.v. 'communicatie':

- vaardigheden voor mondelinge communicatie;
- vaardigheden voor schriftelijke communicatie;
- gepaste strategieën inzetten;
- ICT-vaardigheden;
- informatievaardigheden;
- kijkvaardigheden;
- reflectievaardigheden;
- vaardigheden om gerichte feedback te verwerken;
- sociale vaardigheden;
- planningsvaardigheden;
- samenwerken tijdens een groepsopdracht.

6.1.2 *Gepaste attitudes inzetten om te functioneren in latere werkomgevingen en maatschappelijke contexten*

AD 2 De leerling werkt aan deze attitudes:

- zin voor samenwerking: afspraken maken, samen aan één taak werken;
- zin voor initiatief;
- werken met verantwoordelijkheidsgevoel: zich houden aan regels, afspraken en procedures;
- respectvol omgaan met interculturele verschillen, met andere meningen en bereid zijn om de eigen communicatie daarop af te stemmen;
- zin voor orde en nauwkeurigheid: binnen de voorgeschreven tijd een opdracht volgens een procedure accuraat afwerken, een goede spellingattitude;
- bereid zijn om zich flexibel op te stellen;

- bereid zijn om zicht te krijgen op stress en de invloeden daarvan op eigen functioneren en op dat van een ander;
- bereid zijn tot empathie;
- discreet omgaan met vertrouwelijke/ persoonlijke informatie;
- bereid zijn om feedback te aanvaarden;
- aandacht hebben voor netiquette.

6.2 Leerplandoelstellingen

Een formele context houdt vaak een afstand in tussen zender en ontvanger. De communicatie wordt complexer doordat de ontvangers nu vooral onbekende leeftijdsgenoten of onbekende volwassenen zijn. Opdrachten situeren zich vooral op structurerend en beoordelend niveau. Het spreekt voor zich dat in een digitaal tijdperk er voldoende gebruikgemaakt wordt van digitale hulpmiddelen, bronnen en moderne media om opdrachten te maken of te verwerken. Bij de opdrachten kan de nodige taalsteun voorzien worden. Zo kan een schrijfkader aangeboden worden om een kort verslag op te maken, om een memo op te stellen na een telefoongesprek, om instructies te noteren ... Daarnaast is het belangrijk om aandacht en tijd te besteden aan reflectievaardigheden om zo het groeiproces blijvend te stimuleren.

6.2.1 *Doelstellingen communicatieve vaardigheden*

De leerling

- 1 is zowel verbaal als non-verbaal communicatief vaardig;
- 2 kiest afhankelijk van de communicatieve situatie voor:
 - formeel/informeel taalgebruik,
 - persoonlijk/afstandelijk,
 - gesproken/geschreven taal,
 - gepaste taalconventies, stijl;
- 3 zet de gepaste strategie in bij (scherm)lezen, schrijven, spreken en luisteren:
 - zich oriënteren op de opdracht, de opdracht voorbereiden, de opdracht uitvoeren en reflecteren op de opdracht (OVUR);
 - kan bij (zelf)reflectie gebruikmaken van observatie- en evaluatieschema's en de feedback verwerken bij en meenemen naar eenzelfde/een volgende opdracht;
 - woordenschatstrategieën;

- o luister - en leesstrategieën:
oriënterend en voorspellend luisteren/lezen, globaal luisteren/lezen,
zoekend luisteren/lezen, intensief luisteren/lezen, kritisch luisteren/
lezen;
- 4 kan (digitale) hulpmiddelen zoals woordenboeken, woordenlijsten,
illustratiemateriaal, glossarium efficiënt gebruiken;
- 5 kan Standaardnederlands spreken met aandacht voor aspecten zoals:
 - o uitspraak, stemtechniek, intonatie,
 - o spreektempo, vlot taalgebruik;
- 6 toont spreekdurf in gesprek met anderen;
- 7 kan een presentatie of uiteenzetting geven voor publiek met aandacht voor de
communicatieve situatie;
- 8 kan formele en informele gesprekken observeren en voeren met aandacht voor:
 - o verbale en non-verbale expressietechnieken,
 - o stemming en context van een gesprek,
 - o de intonatie en de houding,
 - o gepast antwoorden op vragen;
- 9 kan luisteren en actief deelnemen aan vergaderingen en overlegmomenten;
- 10 traint luistervaardigheid onder andere via ingesproken teksten zoals voicemail,
instructie- en introductiefilmpjes, apps;
- 11 kan een verslag lezen, begrijpen, opvolgen en schrijven;
- 12 kan (digitale) documenten van diverse aard lezen, interpreteren, invullen, verwerken
en/ of structureren, zoals :
 - o gebruiksaanwijzingen, brochures, folders, handleidingen, (populair)
wetenschappelijke teksten die rechtstreeks verband houden met de gekozen
studierichting;
 - o tabellen/ formulieren/ overzichten op basis van de verkregen mondelinge en/
of schriftelijke informatie zoals invuldocumenten, enquêtes,
antwoordkaarten, elektronische formulieren, voorgedrukte memoboekjes ...;
 - o berichten, afspraken, aantekeningen, een vraag, instructies, notities,
logboek;

- 13 kan gepast reageren op schriftelijke mededelingen, beschrijvingen en toelichtingen: beamen, afwijzen, om nadere toelichting vragen;
- 14 vraagt informatie aan de hand van een aangeboden of zelf opgesteld spreek-/schrijfplan en houdt daarbij rekening met:
 - o een goede vraagstelling,
 - o het (her)formuleren van het onderwerp;
- 15 kan face to face communiceren en via telefoon, e-mail en andere digitale (leer)platformen zoals antwoordapparaat, voicemail, Skype, videoconferentie, sms, Facebook, Twitter ...;
- 16 kan zelf schriftelijk informatie geven, ook in formele situaties:
 - o vragen beantwoorden;
 - o berichten opmaken zoals berichten ad valvas, e-mailberichten (met aandacht voor mail etiquette), memo's, mededelingen, folder, oproep, activiteitenlijst, agenda, planningsinstrument;
 - o kan bij het zoeken naar en selecteren van geschreven informatie criteria gebruiken en gepaste zoekstrategieën inzetten zoals zoeken op het web, via zoekmachines, in registers, catalogi (ook elektronisch), naslagwerken;
- 17 kan resultaten van uitgevoerde testen/vragenlijsten interpreteren, evalueren en daar correct over communiceren indien relevant voor de studierichting;
- 18 kan een formulier ontwerpen en opmaken in functie van de informatie die ze nodig hebben indien relevant voor de studierichting;
- 19 kan op mondelinge/schriftelijke communicatie van zichzelf en van anderen reflecteren:
 - o rekening houdend met het spreek-/schrijfdoel,
 - o via criteria voor efficiënte communicatie,
 - o op inhoud en vorm zoals taalzorg, structuur, spelling- en syntaxiscontrole (ook elektronisch), (huis)stijl, met aandacht voor NBN-normen, bedrijfscultuur;
- 20 kan mondelinge en schriftelijke opdrachten en instructies nauwkeurig uitvoeren;
- 21 kan informatie duidelijk en correct doorgeven zoals aan collega's, klanten, een verantwoordelijke ...;
- 22 kan (digitaal) plannen: timing opstellen en afspraken maken;

- 23 kan samenwerken tijdens een groepsopdracht:
- afspraken maken en nakomen;
 - taken verdelen;
 - regels respecteren;
 - respect opbrengen voor de anderen en zelfbeheersing bewaren;
 - feedback geven aan anderen;
- 24 kan keuzes motiveren zoals voorkeur voor bepaalde stageplaats, job, werkomgeving, tekst, opdracht ...;
- 25 kan zich inleven in en kan ervaringen van verschillende cultuuruitingen onder woorden brengen of (creatief) verwerken;
- 26 kan de keuze voor een bepaald boek, een bepaalde film, een theaterstuk, musical, tentoonstelling, dichtbundel ... motiveren.

6.2.2 Ondersteunende kennis, inzichten en strategieën

De leerling

- 27 heeft bij communicatieve opdrachten - zonder linguïstisch jargon te gebruiken - aandacht voor aspecten van taalgebruik, zoals:
- vaktaal eigen aan de studierichting;
 - opbouw en kenmerken van relevante tekstsoorten en -types;
 - tekststructuur, tekstopbouw, structuuraanduiders;
 - argumentatie;
 - bijzondere syntactische constructies zoals passief/actief, enkelvoudige en samengestelde zinnen, tangconstructies ...;
 - conventies (vormen, spelling, uitspraak, formulering, woordkeuze);
 - taalvariatie zoals registerverschillen, formele en informele taal, sociale verhoudingen in taalgebruik, relatie dialect- en standaardtaal;
- 28 kan deze strategieën gebruiken:
- woordenschatstrategieën,
 - luister- en leesstrategieën,
 - spreek- en schrijfstrategieën,
 - OVUR-strategie;
 - Opzoekstrategieën (bronnen raadplegen zoals woordenboeken, Woordenlijst Nederlandse taal/ woordenlijst.org, taaladvies, VRT-Taalnet, handleidingen);

7 Minimale materiële vereisten

7.1 Algemeen

Om de leerplandoelen en de vernieuwde didactiek te kunnen realiseren, beschik je over een krachtige leeromgeving.

7.2 Materiële en didactische uitrusting

- Ruime klaslokalen met verplaatsbaar meubilair

Om elk leerplandeel naar behoren te realiseren streeft de school ernaar om in de klassen voldoende middelen beschikbaar te hebben zoals:

- verklarende woordenboeken,
 - de woordenlijst van de Nederlandse taal,
 - recente leermiddelen,
 - kranten en tijdschriften,
 - audio- en beeldopnamen, cd-rom,
 - een cd-speler,
 - pc met internetaansluiting.
- ➔ Een multimediacomputer met geluid, beamer en internet kan veel van de bovenstaande zaken vervangen.
- Multimedialokalen (in verhouding tot het aantal leerlingen op de school) uitgerust met
 - bord, scherm,
 - audio en dvd en beamer,
 - klassieke en digitale leermiddelen, naslagwerken ...
 - Ruimtes om individueel en/of in groep te werken om zo het begeleid zelfstandig leren kansen te geven.

Bv. een open leercentrum met een schoolbibliotheek

8 Pedagogisch-didactische wenken

8.1 'Strategisch' taalonderwijs

Eén van de belangrijkste doelstellingen van taalonderwijs is: leerlingen leren om goed te communiceren in realistische taalgebruikssituaties. Strategieonderwijs probeert dit doel te bereiken door expliciet strategieën aan te bieden die leerlingen kunnen gebruiken. Zo worden bijvoorbeeld leesstrategieën ingezet om tekstbegrip te bereiken. Strategieonderwijs richt zich dus op het verwerven van communicatieve vaardigheden en niet zozeer op kennis van het taalsysteem. (...)

Over het algemeen is men het erover eens dat onderwijs in strategieën zeker kan bijdragen tot een betere taalvaardigheid. Maar een positief effect is niet altijd gegarandeerd. Uit onderzoek komt een aantal belangrijke vaststellingen naar voren.

- Niet alle vormen van strategieonderwijs hebben evenveel effect, evenmin als alle onderwezen strategieën.
- Pas na langdurige instructie leidt strategieonderwijs tot een waarneembaar effect.
- Strategieonderwijs is niet voor alle leerlingen even nuttig of noodzakelijk; zo hebben vooral zwakkere lezers baat bij onderwijs in leesstrategieën.
- Strategieonderwijs heeft alleen effect als het een middel blijft (en geen doel wordt) en als de toepasbaarheid ervan goed bewaakt wordt door de leraren.

Uit: taalunieversum.org

Dit leerplan beoogt bij het taalleren een 'strategisch' leren. Strategisch leren houdt in dat leerlingen strategieën leren voor de planning, uitvoering en controle van (taal)leerprocessen. De communicatieve opdrachten vertrekken daarbij vanuit de OVUR-strategie. Bij luister-, lees-, spreek-, en schrijfpdrachten zullen de leerlingen:

- 1 zich oriënteren;
- 2 zich voorbereiden;
- 3 vervolgens de taak uitvoeren;
- 4 en ten slotte reflecteren op de inhoud en de uitvoering van de taak.

Je kunt strategisch leren bevorderen door interactief leren toe te passen. Je gebruikt werkvormen (coöperatief leren, projectwerk ...) die je toelaten de leerlingen te observeren, zwakkere meer individueel te begeleiden, leerlingen te laten leren van elkaar. Je geeft de leerlingen systematisch de kans om hun oplossingsstrategie te verwoorden. Die verwoording kan voor zwakkere leerlingen een hulp zijn om bij zichzelf die strategie te ontwikkelen en zich eigen te maken.

Die werkwijze vergt meer tijd, maar verhoogt de efficiëntie van het leerproces en geeft de leraar de mogelijkheid om onmiddellijk feedback te geven.

Binnen die metacognitieve strategieën of taakstrategieën (OVUR) gebruiken leerlingen heel wat andere strategieën en/of vaardigheden. Die strategieën en/of vaardigheden zet de leerling dus in voor (oriënteren, voorbereiden), tijdens (uitvoeren) en na (reflecteren) het luisteren, lezen, spreken en schrijven.

Dat vertaalt zich bij luisteren en lezen in specifieke wijzen van aanpak (ook wel strategieën genoemd), afhankelijk van het luister- en leesdoel: oriënterend, globaal, zoekend, intensief, studerend en kritisch luisteren en lezen.

De leerlingen gebruiken verschillende woordenschatstrategieën om aan ongekende woorden, belangrijk voor het tekstbegrip, betekenis toe te kennen. Het gaat om het gebruiken van:

- de context,
- de eigen voorkennis,
- de principes van woordvorming (afleiding, samenstelling, kennis van vreemde talen),
- betekenisonderhandeling (raadplegen van anderen, peers ...),
- het woordenboek.

Voor woordenschat vertrekken leerlingen vanuit betekenisrelaties: je kunt woorden makkelijker onthouden als je ze in relatie brengt met andere woorden, bv. gelijk aan, tegengesteld aan, behorend tot ... Die woordenschatstrategieën gebruik je in alle graden van het secundair onderwijs.

De woordenschatdidactiek onderscheidt deze fasen:

1 Voorbewerken

Bij voorbereiden gaat het om het creëren van een gunstige beginsituatie. Dat betekent het organiseren van een juiste context door bijvoorbeeld een tekst te gebruiken, het activeren van voorkennis en het betrokken maken van de leerlingen.

2 Semantiseren

In de gecreëerde context wordt het te leren woord voor het eerst aangeboden. Bij semantiseren wordt de woordbetekenis duidelijk gemaakt. Het gaat dus om het uitleggen en het toelichten van de betekenis.

3 Consolideren

Als leerlingen de betekenis van een woord begrijpen, moet het woord met de betekenis nog onthouden worden. Bij consolideren worden het woord en de behandelde betekenis ingeoefend. Het gaat om inprenting in het geheugen of, anders gezegd, om inbedding in het mentale lexicon.

4 Controleren

Om na te gaan of de te leren woorden ook werkelijk onthouden zijn, vraagt de leraar elk woord terug. Dat kan eventueel in een later stadium in een andere context of situatie. Controleren is nagaan of het woord en de behandelde betekenissen verworven zijn.

De vierfasedidactiek is niet alleen van toepassing op nieuw te leren woorden, maar ook op nieuw te leren betekenissen. Woorden worden zelden in een keer helemaal begrepen. Woordbegrip moet groeien en om een woord in de volle betekenisbreedte te begrijpen, moet een leerling ervaringen opdoen met het woord in verschillende contexten.

Integratie van de vaardigheden (luisteren/kijken, spreken, lezen en schrijven)

Het ontwikkelen van vaardigheden zit onherroepelijk vast aan taal. Naast de vier (luisteren, spreken, lezen en schrijven), als we kijken erbij tellen vijf, vertrouwde taalvaardigheden wijst onderzoek op het belang van leervaardigheden, zoals informatievaardigheid, onderzoeksvaardigheid, argumentatieve vaardigheid, reflecteervaardigheid, probleemoplossende vaardigheid, ICT-vaardigheid en sociale vaardigheid. Wie een totale vorming belangrijk vindt, zal ook die vaardigheden een plaats geven.

De combinatie van de vertrouwde en de nieuwe vaardigheden is pas mogelijk in krachtige leeromgevingen. Authentieke en betekenisvolle taken, relevante didactische werkvormen, aangepaste evaluatie, geschikte infrastructuur, effectieve leermiddelen en een efficiënte organisatie zijn voorwaarden om die leeromgevingen te creëren.

Goed taalvaardigheidsonderwijs streeft integratie na. In het werkelijke leven komen die vaardigheden dikwijls samen voor. Dat betekent dat luister-, spreek-, lees- en schrijfactiviteiten zo veel mogelijk met elkaar gecombineerd worden en dat naar aanleiding van die activiteiten ook taalbeschouwing een plaats zou kunnen hebben. Taalbeschouwing wordt dan functioneel ingezet, in functie van het taalgebruik, en niet 'de taalbeschouwing om de taalbeschouwing'.

In de lessen Nederlands kun je de vaardigheden het best niet geïsoleerd laten oefenen. Dat betekent bv. dat luisteroefeningen zo veel mogelijk met andere vaardigheden zoals spreken of bijvoorbeeld met het nemen van notities (schrijven), gecombineerd worden. Je luistert naar een uiteenzetting en noteert. Je leest wat er op een dia bij een presentatie geprojecteerd wordt en je stelt daarover vragen.

Het is de bedoeling dat ook zoveel mogelijk verschillende luister- en spreekopdrachten aan bod komen, niet enkel een uiteenzetting, maar ook een discussie, een debat, een betoog, een vergadering. Afwisseling bij spreek- en luisteropdrachten is belangrijk.

Lezen en schrijven kunnen ook goed met elkaar geïntegreerd worden in dit vaardigheidsonderwijs. Wie schrijft, heeft altijd een mogelijke lezer op het oog en achter elke geschreven tekst schuilt een schrijver met zijn eigen communicatieve en expressieve bedoelingen.

Voorbeelden:

- o het beantwoorden van een brief of e-mail;
- o het invullen van een formulier;
- o het reageren via blog, internetfora of chatboxen ...

Een transfer van de aanpak en strategieën bij lezen en schrijven naar luisteren en spreken is uiterst belangrijk. Wat de leerlingen al leerden en bij lezen kunnen toepassen, is meestal vlot om te zetten naar de luisteropdracht. De aanpak en strategieën bij spreken en schrijven vertonen ook heel wat parallellen.

8.2 Taalbeleid

Taalbeleid & transfer

Nederlands kan een extra bijdrage leveren tot verschillende aspecten van een taalbeleid door de transfer te maken naar de andere vakken. Lees-, spreek-, schrijf-, luister- en woordstrategieën, instructietaal, en schooltaalwoordenschat maken intrinsiek deel uit van het vak. Nederlands kan als motor dienen om deze aanpak over te brengen naar alle andere vakken waarin teksten een belangrijke rol spelen. Door een verhoogde aandacht voor taal probeer je naast de verbetering van de algemene ontwikkeling van de leerling ook zijn onderwijsresultaten te verhogen.

Taalbeleid is de verantwoordelijkheid van een volledig schoolteam!

- Intensief werken aan taal, zeker ook in niet-taallessen kan via taalgericht vakonderwijs. Met taalgericht vakonderwijs kiest de school voor een visie op ondersteuning en ontwikkeling van de taalvaardigheid van de leerlingen in functie van leren. Essentieel daarbij is dat de leerling centraal staat.

Taal, leren en denken zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Taalgericht vakonderwijs zoekt naar mogelijkheden om leren en taal aandacht te geven in de vaklessen. De vakinhoud staat voorop en daarover praat en schrijf je met elkaar in vaktaal. Aandacht voor taal betekent dan dubbele winst.

- Taalgericht vakonderwijs kun je omschrijven als contextrijk onderwijs, vol interactie en met taalsteun. Alle leraren werken met contexten en samenwerkend leren levert veel zinvolle interactie. Voor vaktaalleren is aandacht voor beide onmisbaar. Door de leerlingen daarbij op verschillende manieren taalsteun te geven, is het leerproces te optimaliseren.

Als we 'goed' onderwijs willen voor allen, dan is er aandacht voor (school)taal. Dat veronderstelt standaardtaal gebruiken, de juiste vaktermen toepassen (vaktaal), in de gepaste taal over de leerstof en het vak schrijven/praten. In de lessen, bij taken en opdrachten komt daarbij ook de aandacht voor een heldere instructietaal.

- Op school én in de les betekent dit dat er een werking opgezet wordt om de schoolse taalvaardigheid te verhogen, om de slaagkansen en de kwaliteit van het onderwijs te garanderen.
- De stage biedt aan de leraar Nederlands een extra kans om aan taal te werken tijdens stagebegeleiding.

8.3 Differentiatie

Leerlingen verschillen in leerstijl en taakaanpak, in leerbehoefte, verworven kennis en vaardigheden (beginsituatie), in leertempo, intelligentie, thuistaal ... Omgaan met die diversiteit betekent dat je differentieert om aan ieder individu recht te doen. Die vorm van differentiatie begint met respect voor de individuele leerling en zijn mogelijkheden.

Vanuit dat geloof in ontwikkelingskansen stem je de inhouden en activiteiten in de les af op de verschillende leerlingen. Het vastleggen van hun taalbehoeften gebeurt via observatie, evaluatie en in overleg met collega's.

Een les vertrekt in ieder geval vanuit zinvol, realistisch en uitdagend materiaal (via boeken, tijdschriften, radio, tv, internet, cd-roms, dvd's ...) en wordt vooral aan verschillende aspecten van het studierichtingsprofiel gekoppeld.

Je kunt differentiëren in:

- tempo: zwakke lezers meer tijd geven ...
- aanbod: luistermateriaal aanbieden dat verschilt in lengte en structuur ...
- vragen en opdrachten: uitbreidings- en verdiepingsopdrachten voor sterke sprekers ...
- ondersteuning: schrijfkaders aanreiken aan minder sterke schrijvers ...
- werkvormen: begeleid zelfstandig leren, partnerwerk, groepswerk, coöperatief leren, peertutoring ...
- evaluatie: criteria expliciteren ...

8.4 Evaluatie

Onderwijs wordt niet meer beschouwd als het louter overdragen van kennis. Het ontwikkelen van leerstrategieën, van algemene en specifieke attitudes en de groei naar actief leren krijgen een centrale plaats in het leerproces. Daarbij neem je als leraar steeds meer de rol op van mentor, die de leerling kansen biedt en methodieken aanreikt om voorkennis te gebruiken, om nieuwe elementen te begrijpen en te integreren.

Evaluatie moet aan de bovenstaande onderwijsvisie worden aangepast als je inhoudelijk en didactisch de nieuwe benaderingen en onderwijsstrategieën nastreeft. Evaluatie is een deel van de leeractiviteiten van leerlingen en vindt bijgevolg niet alleen plaats op het einde van een leerproces of op het einde van een onderwijsperiode. Evaluatie maakt integraal deel uit van het leerproces en is dus geen doel op zich.

Evalueren is noodzakelijk om feedback te geven, zowel aan de leerling als aan de leraar.

- Door rekening te houden met de vaststellingen gemaakt tijdens de evaluatie kan de leerling zijn leren optimaliseren.
- Je kunt uit evaluatiegegevens informatie halen voor bijsturing van je didactisch handelen.

Evaluatie is ook noodzakelijk om een positieve oriëntering mogelijk te maken waarbij je altijd rekening houdt met de mogelijkheden van de leerling. Zo staat ook de groei van de leerling centraal bij de oriëntering. Daarbij kan het noodzakelijk zijn dat de delibererende klassenraad bepaalde beslissingen neemt.

Evaluatie wordt zo een continu proces dat optimaal en motiverend verloopt in stress- en sanctiearme omstandigheden.

Bij evalueren staat altijd de groei van de leerling centraal. De leerplandoelstellingen bepalen de te verwerven kennis, vaardigheden en attitudes.

Dat betekent dat je je bevraagt over de keuze van de evaluatievormen. Het gaat niet op dat je tijdens de leerfase het leerproces benadrukt, maar dat je finaal alleen het leerproduct evalueert. Een goede evaluatie is gespreid in de tijd en voldoet aan criteria van doelmatigheid en billijkheid.

Een doelmatige evaluatie beantwoordt aan deze aspecten: validiteit, betrouwbaarheid en efficiëntie. Je kunt spreken van een billijke evaluatie als er sprake is van objectiviteit, doorzichtigheid en normering.

Het is belangrijk dat je bij dat alles de nodige realiteitszin aan de dag legt.

Bij assessment nemen de actoren van het leerproces een andere plaats in. Zo kun je spreken van zelfevaluatie, co-evaluatie en peerevaluatie. (alternatieve evaluatie)

Kenmerken van alternatieve evaluatie

- Aangepastheid aan de leerlingen: garandeert de evaluatiemethode dat alle leerlingen kunnen aantonen dat ze bepaalde kennis en vaardigheden beheersen?
- Integratie van evaluatie met onderwijzen en leren: wordt er tijdens het leerproces geëvalueerd zodat er bijgestuurd kan worden? De reflectiefase maakt integraal deel uit van het leerproces. Leerlingen kunnen op basis van reflectie en de eindbeoordeling hun leerproces bijsturen en een volgende opdracht anders en beter aanpakken.
- Betrokkenheid van leerlingen: worden leerlingen betrokken bij het ontwerp en de uitvoering van de evaluatieprocedures? Dat kan door leerlingen zelf te laten reflecteren op hun opdracht of toets.
- Kennisconstructie i.p.v. reproductie: moeten leerlingen de verworven kennis en vaardigheden gebruiken om nieuwe problemen op te lossen, bij een volgende opdracht?
- Levenselijkheid: worden werkelijkheidsgetrouwe leersituaties of simulaties gebruikt?

Rapportering

Wanneer je op het leerproces wilt ingrijpen, is de rapportering, de duiding en de toelichting van de evaluatie belangrijk. Als je je na een evaluatie tot het weergeven van de cijfers beperkt, dan krijgt de leerling weinig adequate feedback. In de rapportering kun je de sterke en de zwakke punten van de leerling weergeven. Eventuele adviezen voor het verdere leerproces kunnen ook aan bod komen.